

Elektroşok silahları

*20. Genel Rapor'dan Alıntı,
2010 de yayınlanmıştır*

Ön açıklamalar

65. CPT'nin ziyaretlerde bulunduğu ülkelerde polis memurları ve diğer kolluk kuvvetlerinin elektrikli silahlarla (EDW'ler) donatılmış olması giderek daha yaygın görülmekte ve Komite, bazı ülkelerde bu tür cihazların tutukevlerinde (özellikle cezaevlerinde) de bulunduğunu gözlemlenmektedir. Hedef kişi ile doğrudan temas gerektiren elektroşok coplar ve diğer el tipi silahlardan, belirli mesafedeki bir kişiye ok benzeri mermiler fırlatarak elektrik şoku uygulayan silahlara kadar birçok farklı tipte EDW bulunmaktadır.

66. EDW'nin kolluk kuvvetleri ve diğer devlet memurları tarafından kullanılması, tartışmalı bir konudur. Gerek bu tür silahlara başvurma hakkı gösterilebileceği özel durumlar, gerekse silahların sağlık üzerinde neden olabileceği muhtemel olumsuz etkiler konusunda çelişkili görüşler bulunmaktadır. EDW'nin yapısı itibarıyla istismara açık olması da diğer bir gerçektir. CPT, birçok uygun durumda bu silahların özgürlüklerinden yoksun bırakılmış kişilere şiddet içeren düşmanca davranışlarla kötüye kullanıldığını gösteren güvenilir kanıtlar toplamış ve Komite, gözaltına alınan kişilerin EDW kullanımı yoluyla kötü muamele ile tehdit edildiği yönünde sık sık suçlayıcı iddialar almıştır.

67. CPT, EDW konusunu birçok ziyaret raporunda ele almıştır. Aşağıdaki paragraflarda Komite, bugüne kadar benimsediği görüşleri ortaya koymaya ve kaygı verici bazı alanları vurgulamaya çalışmaktadır. CPT, Genel Raporu'nun bu bölümü hakkında Komite'nin bu karmaşık konuyla ilgili standartlarını geliştirmeye yardımcı olacak değerlendirme, görüş ve eleştirileri memnuniyetle karşılayacaktır.

Genel ilkeler

68. CPT, ulusal yetkililerin kolluk kuvvetlerine, karşılaştıkları tehlikeli durumlara daha ölçülü bir yanıt verebilmelerine olanak tanıyan araçlar temin etme arzularını anlayışla karşılamaktadır. EDW gibi daha düşük seviyede öldürücü silahlara sahip olunmasının bazı durumlarda ateşli silahlara başvuruyu önleyebileceğine şüphe yoktur. Bununla birlikte, elektrikli silahlar had safhada ağrıya neden olabilir ve belirtildiği üzere istismara açıktır. Sonuç olarak, kolluk kuvvetleri veya devlet memurlarına EDW verilmesi yönündeki tüm kararlar, ülkenin ulusal yürütme ve yasama organları düzeyinde gerçekleştirilecek eksiksiz bir müzakerenin sonucunda alınmalıdır. Ayrıca, EDW kullanımı için kriterler yasa ile tanımlanmış ve belirli yasal düzenlemelerde ayrıntılı ve belirgin şekilde açıklanmış olmalıdır.

69. CPT, elektrikli silahların kullanımının gereklilik, yetki ikamesi, ölçülülük, (uygulanabilir durumlarda) ön uyarı ve tedbir ilkelerine tabi olması gerektiğine inanır. Bu ilkeler, diğer şeylerin yanı sıra, bu silahların verildiği devlet memurlarının silahların kullanımı konusunda yeterli eğitim almalarının zorunlu olmasını da içerir. Özellikle mermi atabilen EDW konusunda, kullanımlarını belirleyen kriterler doğrudan ateşli silahlara uygulanabilir kriterlerden esinlenilerek belirlenmelidir.

70. CPT'nin görüşüne göre EDW kullanımı gerçek ve doğrudan yaşam tehdidinin veya ciddi yaralanma tehlikesinin bulunduğu durumlarla sınırlandırılmalıdır. Bu silahlara sadece bir emre itaati sağlamak amacıyla başvurulması kabul edilmemektedir. Ayrıca, bu silahlara başvurma yetkisi sadece, daha az zorlayıcı diğer yöntemler (müzakere ve ikna, manuel kontrol teknikleri, vb.) başarısız veya uygulanamaz olduğunda veya daha büyük bir yaralanma veya ölüm tehlikesi sunan bir yöntemin kullanılmasına tek seçenek olduğu durumlarda verilmelidir.

Bu ilkelerin belirli durumlara uygulanması

71. Bu ilkeler belirli durumlara uygulandığında, örneğin tutuklu göçmenlerin sınır dışı edilmelerinden sorumlu birimlerin üyelerine EDW verilmesine CPT açıkça karşı çıkmaktadır. Benzer şekilde Komite cezaevlerinde (ve daha ziyade kapalı psikiyatrik ortamlarda) elektrikli silahların kullanımı hakkında güçlü çekinceleri olduğunu vurgulamıştır. EDW kullanımı sadece oldukça emniyetli bir ortamda çok istisnai koşullar (örn. bir rehine alma durumu) altında haklı çıkarılabilir ve bu, ilgili silahların sadece özel olarak eğitilmiş görevliler tarafından kullanılması katı kuralına tabidir. Tüm EDW türlerinin, cezaevlerinde veya özgürlükten yoksun bırakan diğer yerlerde tutulan kişilerle doğrudan temas halinde çalışan görevliler için standart meselesi olduğu konusunda hiç bir kuşku bulunmamalıdır.

72. Tutuklamaların gerçekleştirilmesi sırasında elektrik boşalımlı silahların kullanımı giderek artmaktadır ve bu bağlamda kötüye kullanımlarıyla ilgili, kamuya ifşa edilmiş örnekler bulunmaktadır (örn. yerde yatan kişilere tekrar tekrar elektrik şoku vermek). Açıkça, bu gibi durumlarda EDW'ye başvurmak kesinlikle sınırlandırılmalıdır. CPT, bazı ülkelerde kolluk kuvvetlerinin, şiddet ya da şiddet tehdidi karşısında kendilerini ya da diğer kişileri korumak için bu silahların kullanılabilmesi bağlamında başvurdukları ölçütün, orantısız bir tepkiye açık kapı bırakacak kadar geniş olduğunu saptamıştır. EDW'nin giderek, tutuklama anında itaatsizlikle karşılaşıldığında tercih edilen bir silah haline gelmesi, halkın kolluk kuvvetleriyle ilgili algısı üzerinde son derece olumsuz bir etkiye sahip olabilir.

73. Görev yetkisinin sınırları bağlamında CPT, kamu düzenini koruma veya yeniden sağlama operasyonları sırasında (örn. gösterilerin kontrol altına alınması) elektrik boşalımlı silahların kullanılması konusunda kesin bir duruş benimsemekten kaçınmakla birlikte, yukarıda paragraf 70'de belirtilen ilkeler ışığında, gerçek ve doğrudan yaşam tehdidi veya ciddi yaralanma tehlikesi olmadığı takdirde, bu gibi operasyonlar sırasında EDW'ye başvurma uygun olma bileceği görüşündedir. İlgili kolluk kuvvetleri, görevleri kapsamında, belli bir duruma özel olarak uyarlanmış diğer koruma ve eylem araçlarına sahip olacaktır (veya olmalıdır). Avrupa'da bazı polis güçlerinin, kitlesel gösterileri kontrol altına alma operasyonları sırasında EDW kullanımını benimsemediği kayda değer bir noktadır.

74. Sersemletici kemer ve benzer cihazlara özel olarak dikkate çekilmelidir. CPT, bu tür ekipmanların özgürlükten yoksun bırakan iç veya dış mekanlarda gözaltındaki kişilerin hareketlerini kontrol altına almak amacıyla kullanılmasına karşı duruşunu açıkça belirtmiştir. Komite'nin görüşüne göre bu ekipman, yapısı itibarıyla uygulandığı kişinin onurunu kırıcıdır ve istismar potansiyali oldukça yüksektir. Gözaltındaki kişilerin bir yerden bir yere götürülmeleri sırasında güvenliği sağlayıcı seçenekler bulunabilir ve bulunmalıdır.

Talimatlar ve eğitim

75. EDW ile donatmaya yönelik her hangi bir kararın ardından konuyla ilgili ayrıntılı talimatların silahları emirlerine alacak servisler içinde yayılması yetkililer tarafından sağlamalıdır. Ayrıca, silahları kullanabilecek kişiler -strese karşı dayanıklılıkları ve muhakeme yetenekleri dikkate alınarak- özel olarak seçilmeli ve uygun şekilde eğitilmelidir. Bir servis içi eğitim programı, düzenli testlerle birlikte, geliştirilip uygulamaya konmalıdır (ayrıca bkz. paragraf 80).

Teknik yönler

76. Tüm silah sistemlerinde olduğu gibi, söz konusu EDW temin edilmeden önce teknik bir yetkilendirme prosedüründen geçmelidir. Bu prosedür bilhassa elektrik boşalmalarının sayı, süre ve yoğunluğunu emniyetli bir seviye ile sınırlandırmalıdır. CPT, özgürlüklerinden yoksun insanların hızla ve art arda verilen birçok elektrik boşalmasına maruz kaldığı vakalar bilmektedir; bu aşırı, gereksiz güç kullanımı kesinlikle kötü muamele olarak nitelendirilir. Ek olarak, düzenli bir bakım/servis prosedürü için yasal düzenleme yapılmalıdır.

77. EDW, çeşitli bilgi öğelerinin kaydedilmesinde (genellikle bir bellek çipi) ve silahın kullanımıyla ilgili denetimlerin gerçekleştirilmesinde (örn. kullanım saati, elektrik boşalmalarının sayı, süre ve yoğunluğu, vb.) yarar sağlayabilecek cihazlarla donatılmalıdır. Bu çiplerde depolanan bilgiler yetkili kişiler tarafından uygun aralıklarla (en az her üç ayda bir) sistematik olarak okunmalıdır. Ayrıca silahlar, güvenli hedeflemeyi mümkün kılan ve kullanımlarını çevreleyen ortamın kaydedilmesine olanak tanıyan yerleşik lazer hedefleme ve video kayıt cihazlarıyla birlikte verilmelidir.

78. Kolluk kuvvetlerine verilen elektrik boşalımlı silahlar genelde farklı kullanım modları, özelde ise bir "ateşleme" ve bir "temas" (sersemletme) modu sunarlar. İlk durumda silah, yakın mesafede hedeflenen kişiye isabet eden mermiler atar ve bir elektrik boşalımı meydana gelir. Vakaların büyük çoğunluğunda bu boşalım, geçici felci tetikleyerek söz konusu kişinin yere düşmesine neden olan sistemik kas kasılmasına yol açar. Diğer yanda, "temas" modu kullanıldığında silahın ucunda bulunan elektrotlar bir elektrik arkı üretir ve bu elektrotlar hedeflenen kişiye temas ettiklerinde muhtemelen ciltte yanıklarla birlikte çok yoğun, bölgesel bir ağrıya neden olurlar. CPT, ikinci kullanım modu ile ilgili güçlü çekincelere sahiptir. Aslında, iyi eğitilen kolluk kuvvetleri, bir kişiyi dokunma mesafesi içinde kontrol altına almak için kendilerine sunulmuş diğer birçok kontrol tekniği olduğunu görecektir.

Tıbbi yönler

79. EDW'nin yönelttikleri kişilerin fiziksel ve ruhsal sağlığı üzerindeki olası etkileri birçok tartışmanın ana konusudur; bu, biraz da bu tür bir silahın hedefi olduktan kısa bir süre sonra ölen kişilerden oluşan bir dizi vaka tarafından beslenmiş bir tartışmadır. Bu mesele ile ilgili araştırma şimdilik büyük ölçüde sonuçsuz kalsa da, EDW kullanımının, mermilerle vurulduktan sonra düşme nedeniyle yaralanma olasılığı veya bu silahın "temas" modunda uzun süreli kullanımı durumunda yanık olasılığı gibi belirli sağlık riskleri sergilediği kesindir. EDW'nin bilhassa savunmasız kişiler (örn. yaşlılar, hamile kadınlar, küçük çocuklar, kalp hastaları) üzerindeki olası etkileri hakkındaki araştırmalar henüz yetersiz olmakla birlikte, CPT söz konusu silahların bu gibi kişilere karşı kullanılmasından her durumda kaçınılması gerektiğine inanmaktadır. Diğer bir hassas konu da EDW'nin taşkın veya sarhoş kişilere karşı kullanımınıdır; bu ruh halindeki kişiler, silahın kullanılacağına dair bir ön uyarının önemini iyi anlayamayabilir, hatta bu gibi bir durumda daha da ajite olabilirler. Özellikle EDW kullanıldığı tutuklamalar sırasında meydana gelen ölümler bu tür tıbbi durumlarla ilişkilendirilmiştir. Bu nedenle, konuya itina ile yaklaşılması gerekmekte ve EDW'nin bu gibi ve genel olarak ölüm veya yaralanma tehlikesini artırabildiği durumlarda

kullanımından kaçınılması gereklidir.

80. EDW ile donatılacak görevlilerin eğitimleri, bu ekipmanın kullanımının ne zaman tıbbi nedenlerden ötürü uygun olmadığı ve acil müdahale yöntemleri (düşme, yanık, mermi ile yaralanma, kalp rahatsızlıkları, ajite taşkınlık, vb. halinde) hakkında bilgiler içermelidir. Ayrıca, kontrol altına alındıktan sonra, EDW hedefi olmuş kişinin silahın sadece geçici bir etkisi olduğu yönünde bilgilendirilmesi gerekir.

81. CPT, EDW'nin hedefi olan kişilerin her durumda bir doktor tarafından görülmesi ve gerekiyorsa hastaneye kaldırılması gerektiğini düşünür. Doktorlar ve kaza/acil servisler, gerek fiziksel gerekse fizyolojik sağlık açısından bu tür silahların hedefi olan kişilerin etkilenme yolları ve ilgili tedavi biçimleri hakkında bilgilendirilmelidir. Ayrıca, ilgili kişilere (ve/veya avukatlarına, talep üzerine) bir tıbbi belge verilmelidir.

Olay sonrası prosedür

82. Her EDW kullanımı sonrasında, silaha başvurmak zorunda kalan kolluk kuvveti görevlisi tarafından bir değerlendirme yapılmalıdır. Ayrıca, olay hakkında daha üst bir makama ayrıntılı bir rapor da sunulmalıdır. Bu rapor, silaha başvurulmasını haklı gösterecek durumu, kullanım modunu ve ilgili diğer bilgileri (tanıkların varlığı, başka silahların mevcut olup olmadığı, hedeflenen kişiye tıbbi bakım sağlanıp sağlanmadığı, vb.) net bir şekilde belirtmelidir. Rapora, EDW kullanımı ile ilgili olarak bellek çipinde ve video kayıtlarında bulunan teknik bilgiler de ilave edilmelidir.

83. Bu iç prosedür, harici bir denetime tabi olmalıdır. Bu denetim, EDW kullanımını izlemekle yükümlü bağımsız bir kurumun düzenli aralıklarla sistematik şekilde bilgilendirmesi şeklinde oluşabilir.

84. EDW kullanımının ilgili yasa veya mevzuatlara uyumlu olmadığı öğrenildiği durumlarda uygun bir soruşturma (disiplin soruşturması ve/veya adli soruşturma) başlatılmalıdır.